Bestaans(on)zekerheid in Roerdalen:

visiedocument met meerjaren gemeenschapsopgave

Werkplaats Sociaal Domein Zuyd

Lectoraat Sociale Integratie | Zuyd Hogeschool | Werkplaats Sociaal Domein Zuyd

Datum: 6 december 2024

Inhoudsopgave

1. Inleiding 3
2. Verantwoording 4
3. Visie, kader en definitie 5
   3.1. Visie en kader 5
   3.2. Definities 7
4. Meerjaren gemeenschapsopgave Bestaans(on)zekerheid 9
   4.1. Opgave 2025 9
   4.2. Opgave 2026 en verder 10
5. Roerdalenaanpak 14
   5.1. Zo doen we dat samen in Roerdalen 14
   5.2. Wat is hiervoor nodig? 18

Bijlagen 22
   Bijlage 1 Literatuurlijst 23
   Bijlage 2 Sheetpresentaties bijeenkomsten en hand-outs van de bijeenkomsten 1 t/m 3 en hand-out van alle opbrengsten voor slotbijeenkomst 12-11-2024 24
   Bijlage 3 Uitwerking geprioriteerde punten gemeenschapsopgave 2025 25
   Bijlage 4 Samenvatting digitale burgerraadpleging 26
   Bijlage 5 Aanknopingspunten onderzoeksresultaten jongerenonderzoek 27
   Bijlage 6 Roerdalenaanpak onderbouwd 28

1. Inleiding

De gemeenteraad vroeg twee jaar geleden om onderzoek te doen naar bestaanszekerheid en verborgen armoede in Roerdalen. Aan de hand van interviews met maatschappelijke instanties die een rol hebben in de financiële en maatschappelijke ondersteuning en sleutelfiguren in de gemeenschap (bijvoorbeeld welzijnscoach, scholen, huisartsen) is verkend hoe armoede eruitziet in Roerdalen, welke factoren hierbij een rol spelen, waaraan behoefte is en wat wel/niet werkt niet in de uitvoering (Bijl, 2024). Dit is een kwalitatieve verkenning die vooral inzicht geeft in hoe complex en dynamisch het vraagstuk is. Duidelijk werd dat cijfers over armoede en bestaans(on)zekerheid niet het hele verhaal vertellen. In Roerdalen zijn er signalen van (stille) armoede en financiële problematiek, van groepen mensen die leven in bestaansonzekerheid of er dreigen in terecht te komen en veelal onzichtbaar zijn voor de gemeente en professionals werkzaam in de gemeente. Voldoende aanleiding voor de gemeente om met het thema Bestaanszekerheid aan de slag te gaan.

De uitkomst van het vervolgtraject ligt hier voor u: een gedragen visie met een meerjaren gemeenschapsopgave en agenda van de gemeenschap en de gemeente Roerdalen over het thema Bestaans(on)zekerheid en een beschrijving hoe zij deze opgave willen oppakken en verwezenlijken. Onder gemeenschap verstaat de gemeente een netwerk van inwoners, ondernemers, professionele en vrijwilligersorganisaties en gemeente (Bijl, 2024). Deze visie is samen met de gemeenschap van Roerdalen vormgegeven en ondersteund door het lectoraat Sociale Integratie/Werkplaats Sociaal Domein Zuyd van Zuyd Hogeschool.

Het is een groeidocument dat op basis van de bestaande Roerdalenaanpak (‘Samen Doen’) gaandeweg met de gemeenschap wordt uitgewerkt, uitgevoerd, geëvalueerd en indien nodig of gewenst aangepast.

Eerst lichten we toe hoe we tot dit document zijn gekomen. Daarna gaan we in op de volgende onderwerpen:

- visie, kader en definitie van bestaans(on)zekerheid (hoofdstuk 3);
- de meerjaren gemeenschapsopgave met een concrete agenda voor 2025 en bouwstenen voor de periode 2026 en verder (hoofdstuk 4);
- de manier waarop we het thema samen oppakken en wat daarvoor nodig is, ook wel Roerdalenaanpak genoemd (hoofdstuk 5).

In de bijlagen is achtergrondinformatie opgenomen. Dit zijn de opbrengsten van de bijeenkomsten, de digitale burgerraadpleging en aanknopingspunten uit het jongerenonderzoek (mei 2024) die ten grondslag liggen aan dit document en die ingrediënten zijn voor de meerjaren gemeenschapsopgave 2026 en verder.

2. Verantwoording

De aanpak om tot beleid over Bestaans(on)zekerheid te komen, sluit aan op het verandertraject dat de gemeente Roerdalen jaren geleden in gang heeft gezet met onder andere 'Samen Doen' en 'Opgavegericht werken'. De activiteiten in dit kader dragen bij aan het geluk van de inwoners van Roerdalen. De gemeente wil bij de aanpak van het thema Bestaans(on)zekerheid een volgende stap maken in de samenwerking met de gemeenschap en haar rol daarin. (Nog) meer ruimte voor burgerparticipatie en -initiatieven, alsook samen uitproberen en leren om de gemeenschap in alle beleidsfasen – zijnde ontwikkeling, uitvoering, evaluatie en doorontwikkeling ofwel aanpassing – actief te betrekken.

Het traject om tot invulling van het beleidsthema Bestaans(on)zekerheid te komen, ging uit van de volgende punten:

- een terugkerend proces met herkenbare stappen die worden herhaald; dit proces weerspiegelt en verdiept de wijze waarop de gemeente vanuit 'Samen Doen' en Opgavegericht werken' al werkt;
- samenwerking op basis van gelijkwaardigheid, eigenaarschap en actieve inbreng van alle betrokkenen;
- inhouds- en proceslijn met leer-/ontwikkelaspecten die gelijktijdig lopen en op elkaar inwerken;
- principes van duurzaamheid en continuïteit die als rode draad door het hele traject lopen met 'samen leren & reflecteren op' de ervaringen met het traject als belangrijk hulpmiddel. Zo werd bijvoorbeeld aan het einde van elke bijeenkomst gereflecteerd op de bijeenkomst en de ervaring van de deelnemers. De uitkomsten leidden tot bijstelling van de aanpak en/of de invulling van de vervolgbijeenkomst(en).

Het traject bestond grofweg uit de volgende onderdelen:

- een documentenstudie van relevante beleidskaders- en documenten van de gemeente (zie bijlage 1);
- vier bijeenkomsten (3 en 17 september, 28 oktober en 12 november 2024) met als doel ingrediënten verzamelen voor de definiëring van het thema bestaans(on)zekerheid, een meerjarige gemeenschapsopgave en hoe je deze opgave samen kan vormgeven, uitvoeren, evalueren en eventueel aanpassen voor de volgende stap in de realisatie van de meerjaren gemeenschapsopgave;
- een digitale burgerraadpleging (vragenlijst) en gesprekken met (vrijwilligers-)organisaties voor de inwoners en de organisaties waarvoor de werkvorm 'bijeenkomsten met groepsgesprekken' niet aansloot op hun behoefte en/of mogelijkheden. Doel was kijken of de definitie en opgave (h)erkenbaar is en indien niet om deze aan te scherpen of aan te vullen. Ook zijn de inwoners en de organisaties in de gemeenschap gevraagd of ze willen bijdragen aan het verbeteren van de bestaanszekerheid van inwoners.

De gemeente heeft via de lokale bladen, haar website en via de contacten in de gemeenschap iedereen uitgenodigd om mee te doen. Hieraan hebben mensen en organisaties gehoor gegeven die betrokken zijn op het thema en/of contact hebben met mensen die leven in bestaansonzekerheid of erin dreigen te komen.

Het aantal deelnemers per bijeenkomst varieerde tussen 70 en 35 personen, verspreid over zes kernen en acht buurtschappen van de gemeente (Gemeente Roerdalen, 2024). Dit waren inwoners, ervaringsdeskundigen, ondernemers, vrijwilligers en professionals die betrokken zijn bij hun gemeenschap en/of in contact komen met mensen die leven in bestaansonzekerheid of er dreigen in te geraken. In aanvulling op de deelnemers van de bijeenkomsten hebben 34 inwoners gereageerd op de digitale burgerraadpleging. Deze raadpleging vond in de periode oktober – begin november plaats. De vragenlijst is tevens betrokken bij gesprekken met (vrijwilligers-)organisaties in Roerdalen.

Vanuit de gemeente was een kernteam betrokken bij de organisatie en de voorbereiding van bovenstaande stappen. Zij hadden regelmatig afstemmingsoverleg met Zuyd Hogeschool waarbij tevens kennis en ervaring op inhoud en proces werden gedeeld. In het gemeentelijk projectteam en breder in de gemeente zijn belanghebbenden en geïnteresseerden geïnformeerd over de voortgang en de tussentijdse opbrengst. Daarnaast heeft de gemeente de voortgang en de tussentijdse opbrengsten via haar website, nieuwsbrief, artikel in lokale kranten, lokale televisie en via de dorpscontactpersonen gedeeld met de mogelijkheid om te reageren op de berichten. Deze momenten werden ook benut om mensen te blijven uitnodigen voor actief bij te dragen aan het thema Bestaans(on)zekerheid.

Samenvatting

Dit hoofdstuk beschrijft de achtergrond en de werkwijze van het traject dat resulteerde in een gedragen visie van de gemeenschap en de gemeente Roerdalen op het thema Bestaans(on)zekerheid en een meerjarige gemeenschapsopgave met een agenda voor 2025 en bouwstenen voor 2026 en verder. Samen met inwoners, ervaringsdeskundigen, ondernemers, vrijwilligers en professionals die in aanraking komen met mensen die leven in bestaansonzekerheid of erin dreigen terecht te komen, heeft de gemeente Roerdalen dit document opgesteld.

3. Visie, kader en definitie

Hieronder komt het inhoudelijk kader van het thema Bestaans(on)zekerheid aan bod. De uitkomsten van het interactieve traject met bijeenkomsten, digitale burgerraadpleging en gesprekken met (vrijwilligers-)organisaties en het documentatiemateriaal liggen hieraan ten grondslag.

3.1. Visie en kader

De gemeente Roerdalen vindt dat iedereen recht heeft op een gelukkig leven waarin hij of zij mee kan doen en wordt gezien, gehoord en goed behandeld. Bestaansonzekerheid heeft daarop invloed. Dit blijkt onder andere uit een verkenning die zij in 2023 heeft gedaan over bestaansonzekerheid en armoede. De impact op het leven van mensen die leven in bestaansonzekerheid of er dreigen in te geraken, is groot. De gevolgen beperken zich niet tot

inkomen, werk en wonen, maar hebben ook invloed op onder meer sociaal relaties en gezondheid (Raad Volksgezondheid & Samenleving, 2024); (Crielaard, Nicolaou, & Stronks , nd); (Movisie, 2022).

> "Het vooruitzicht dat ik kan blijven rekenen op enkele belangrijke zaken; wonen, zorg en hulp"
>
> (burgerraadpleging, oktober/november 2024)

Daarnaast blijkt uit ervaringen van inwoners, ervaringsdeskundigen, vrijwilligers en professionals in Roerdalen dat regelingen en voorzieningen soms niet werken. Wat zij meemaken, komt overeen met de eerdere verkenning van de gemeente (Gemeente Roerdalen, 2023) en met landelijke onderzoeken zoals de rapporten 'Zien, luisteren en helpen. Wat gemeenten kunnen doen voor een beter bereik in het sociaal domein' (SCP, 2024) en 'Hardvochtige effecten op burgers door knelpunten in (uitvoering) wet- en regelgeving binnen de sociale zekerheid (Panteia, Muzus, de Vrije Universiteit Amsterdam en de Hogeschool Utrecht, 2022).

De gemeente Roerdalen richt zich op alle inwoners en organisaties in Roerdalen en wil langs drie sporen bestaans(on)zekerheid aanpakken, te weten:

1) zorgen dat inwoners en (vrijwilligers-)organisaties een gelukkig en zeker bestaan hebben (preventief);
2) zorgen dat inwoners en (vrijwilligers-)organisaties die in bestaansonzekerheid leven of erin dreigen te komen, zo goed mogelijk ondersteunen en begeleiden (curatief);
3) leren en doorontwikkelen van de samenwerking tussen de gemeente en de gemeenschap als gelijkwaardige partners in de gemeenschapsopgave en de manier waarop de gemeente omgaat met signalen en ontwikkelingen in de samenleving (proactief, reactief).

Met haar aanpak, de meerjaren gemeenschapsopgave en agenda voor 2025 wil de gemeente bijdragen aan:

- een gelukkig(er) leven van inwoners;
- simpele, betere, effectievere voorzieningen;
- de doorontwikkeling van een responsieve gemeente als gelijkwaardige partner in de gemeenschap; hiermee wordt bedoeld een organisatie die ontwikkelingen en signalen uit de samenleving ziet, hoort en daarop gepast reageert. Responsief betekent daarbij ook dat de gemeente het vermogen heeft om in te schatten wat voor de ander werkelijk van waarde en betekenis is.

In de aanpak kijkt de gemeente breed en integraal naar het thema Bestaans(on)zekerheid. Niet alleen financiële en economische factoren en perspectief spelen een rol, maar ook demografisch, sociaal-cultureel, technologisch, ecologisch en politiek-juridische aspecten. Dus de gemeente focust in haar aanpak en werkwijze niet alleen op financiële vragen maar kijkt ook naar zaken zoals de impact van beleidsmaatregelen op de samenleving en groepen inwoners, de ontwikkeling van de samenleving én de leefwereld van haar inwoners en hun vermogens. Wat speelt er, wat zijn de behoeften en hoe is het gesteld met het eigen netwerk van familie, vrienden, buren en/of vrijwilligers? Daarnaast betekent breed en integraal dat de projectgroep met alle gemeentelijke teams (Samenleving, Leefomgeving, Openbare Ruimte en Dienstverlening) samenwerkt en dat men rondom het thema Bestaans(on)zekerheid lopende trajecten en programma's op elkaar afstemt zoals duurzaamheid en versterking van de sociale basis.

3.2. Definities

Tijdens de bijeenkomsten, de burgerraadpleging en gesprekken met (vrijwilligersorganisaties) hebben inwoners en organisaties in Roerdalen genoemd wat bestaanszekerheid en -onzekerheid voor hen betekent. De opbrengst is hieronder samengevat.

Bestaanszekerheid betekent voor elk mens en organisatie in Roerdalen iets anders volgens de betrokken inwoners, ervaringsdeskundigen, ondernemers, vrijwilligers en professionals. Veel genoemde voorbeelden zijn een veilige en gezonde leef- en woonomgeving, goed welzijn en welbevinden, basisbehoeften kunnen betalen (bijvoorbeeld huisvesting, eten en gezondheidszorg) en zonder schulden of financiële zorgen kunnen leven (o.a. sociale zekerheid). Maar ook gemeenschapszin, sociale verbondenheid, oog voor elkaar, vrijheid, onafhankelijkheid/zelfregie en rust.

Figuur 1 Betekenis van bestaanszekerheid voor inwoners, ervaringsdeskundigen, ondernemers, vrijwilligers en professionals in Roerdalen

Bestaanszekerheid voor (vrijwilligers-) organisaties en burgerinitiatieven betekent dat ze blijven bestaan en de activiteiten kunnen blijven doen voor de mensen in hun buurt, kern of gemeente. Zij maken deel uit van de basisvoorzieningen in Roerdalen.

Landelijke onderzoek- en kennisinstituten onderschrijven bovenstaande definitie van de mensen en organisaties in Roerdalen. **Bestaanszekerheid** gaat over: 'de zekerheid van voldoende en voorspelbaar inkomen, de zekerheid van werk en van mee kunnen doen in de samenleving. Maar ook de zekerheid van een dak boven je hoofd in een geschikte en betaalbare woning. En in een veilige en prettige omgeving, met snelle en toegankelijke dienstverlening in situaties die de veiligheid bedreigen' (VNG & Divosa, 2021).

Tijdens de startbijeenkomst 3 september 2024 werd duidelijk dat ook naar de andere kant van de medaille moet worden gekeken, namelijk bestaans<u>on</u>zekerheid. Dit omdat veel voorzieningen gericht zijn op mensen die leven in onzekerheid of daarin dreigen terecht te komen. Inwoners en mensen die hen ondersteunen, doen soms vervelende ervaringen op in de uitvoering van regels en procedures. Bestaande regels en procedures zijn niet altijd helpend en werken een oplossing soms zelfs tegen. Sommige gevolgen hiervan kwamen in de bijeenkomsten in beeld zoals de overheid wantrouwen en (voorzieningen) mijden.

Figuur 2 Betekenis van bestaansonzekerheid voor inwoners, ervaringsdeskundigen, ondernemers, vrijwilligers en professionals in Roerdalen

Bestaansonzekerheid kan iedereen gebeuren en kent vele gezichten. Zorgen die meermaals werden genoemd, zijn zorgen over huisvesting, voorzien in levensonderhoud, toegang tot zorg, hulp en ondersteuning, alsook persoonlijke veiligheid. Bestaansonzekerheid kan:

- plotseling gebeuren (bijvoorbeeld faillissement bedrijf, scheiding, ziekte of subsidie stopt) of is structureel van aard (bijvoorbeeld generatie-op-generatie);
- tijdelijk of langdurig zijn en voor sommigen levenslang (bijvoorbeeld chronische aandoening);
- zichtbaar zijn maar is veel vaker onzichtbaar.

Bestaansonzekerheid laat ook de kracht en het doorzettingsvermogen van de gemeenschap zien, zoals:

- creatieve oplossingen vinden;
- anderen altijd op de eerste plaats zetten.

Bestaansonzekerheid voor (vrijwilligers-) organisaties en burgerinitiatieven betekent bijvoorbeeld dat de subsidie stopt of mindert, dat ze het pand moeten verlaten en op zoek gaan naar een andere locatie of dat ze minder mensen kunnen helpen dan zich bij de organisatie melden.

In aanvulling op het lokale kader geven landelijke onderzoek- en kennisinstituten aan dat **bestaansonzekerheid** betekent dat mensen (en organisaties) niet zelf of met anderen kunnen voorzien in bestaansvoorwaarden. Centraal staat dat mensen gedurende langere tijd niet de middelen hebben voor de goederen en voorzieningen die in de samenleving als minimaal noodzakelijk gelden voor levensonderhoud en breder een goed leven (Hoff e.a., 2019). Dit zijn niet zozeer kwetsbare inwoners, maar vooral inwoners *in een kwetsbare positie*: inwoners die op dat moment geen reserves hebben – economisch, mentaal, sociaal – om de situatie aan te kunnen. Wie geen of weinig reserves heeft, heeft weinig ruimte om verlies(ervaringen) op te vangen (Werkplaatsen Sociaal Domein, Movisie, 2022).

Bovenstaande visie, doelen en definities vormen het kader voor de meerjaren gemeenschapsopgave Bestaans(on)zekerheid die in het volgende hoofdstuk aan bod komt.

Samenvatting

De gemeente streeft naar een gemeenschap waarin iedereen mee kan doen en bestaanszekerheid ervaart. De aanpak richt zich op:

- preventie: geluk en zekerheid voor alle inwoners;
- curatie: ondersteuning van mensen/organisaties die het moeilijk hebben;

- leren en doorontwikkelen van de samenwerking tussen gemeenschap en gemeente.

Bestaanszekerheid betekent voor iedereen iets anders en bestaansonzekerheid kan iedereen overkomen. Bestaansonzekerheid kent vele gezichten zo blijkt uit de reacties van inwoners en (vrijwilligers-) organisaties in de gemeente Roerdalen. Landelijke onderzoeken onderschrijven de lokale inkleuring van de bestaans(on)zekerheid en de ervaringen die mensen en organisaties opdoen in de samenleving en met instituten in het sociaal domein.

4. Meerjaren gemeenschapsopgave Bestaans(on)zekerheid

Tijdens de bijeenkomsten, de digitale burgerraadpleging en de gesprekken met (vrijwilligers-) organisaties is veel materiaal opgehaald voor de meerjaren gemeenschapsopgave Bestaans(on)zekerheid. De opgave is voor 2025 deels uitgewerkt om een vliegende start te maken. Voor de periode 2026 en verder zijn vooral bouwstenen verzameld van vraagstukken, signalen, behoeften en mogelijke oplossingsrichtingen. Deze bouwstenen worden op basis van de Roerdalenaanpak jaarlijks geprioriteerd en opgepakt.

4.1. Opgave 2025

Tijdens de bijeenkomsten over het thema Bestaans(on)zekerheid van 17 september en 28 oktober 2024 is informatie opgehaald voor de gemeenschapsopgave. In de oktoberbijeenkomst is een aantal punten geclusterd en geprioriteerd voor 2025, namelijk:

1) Versimpel regels & procedures ('handel naar de geest van de wet en niet naar de letter')
2) Werkwijze en communicatie ('Doe wat je zegt en zeg wat je doet')
3) 1-Loketfunctie inclusief bereikbaarheid en toegankelijkheid gemeente ('erop af')
4) Met de jeugd beginnen (inclusief ouders/verzorgers)

Tijdens de bijeenkomst van 28 oktober jl. zijn de deelnemers aan de slag gegaan met de uitwerking van deze punten. De uitkomst is in bijlage 3 opgenomen. De vervolgstap is om samen met de gemeenschap werkgroepen te vormen. Zij gaan met deze punten verder aan de slag. Diverse mensen en organisaties hebben al aangegeven mee te willen doen. Ook uit de burgerraadpleging en het jongerenonderzoek blijkt dat inwoners zich wil inzetten voor hun naasten (zie bijlagen 4 en 5).

> "Ik kan/wil af en toe een rondje in de wijk"
>
> (Antwoord van Overwegingsgroep op de vraag hoe zou u kunnen bijdragen aan het verbeteren van de bestaanszekerheid van inwoners in Roerdalen?, gesprekken (vrijwilligers-)organisaties oktober-medio november 2024)

In aanvulling op de uitkomst van de bijeenkomsten, zijn in de digitale burgerraadpleging de volgende onderwerpen genoemd voor 2025:

- betaalbare en toegankelijke huisvesting;
- toegankelijke gezondheidszorg in nabijheid;
- betaalbare energie en lagere kosten van levensonderhoud;
- verbeterde vervoersmogelijkheden;
- vergroting sociale samenhang en veiligheid;

- lagere belastingen en gemeentelijke opgaven;
- ondersteuning voor financieel kwetsbare groepen.

Uit de gesprekken met de (vrijwilligers-)organisaties zijn voorts de volgende punten aan bod gekomen:

- 1 loketfunctie (mensen informeren waar ze terecht kunnen met hun zorgen/problemen);
- een sociale kaart met duidelijk overzicht van het huidige aanbod, gekoppeld aan 1 loketfunctie en bekendheid geven aan deze sociale kaart;
- eenzaamheid.

De werkgroepen kijken welke punten van de burgerraadpleging en de gesprekken met de (vrijwilligers-)organisaties aansluiten bij de geprioriteerde onderwerpen. Het gaat om hun inbreng in de verdere uitwerking van het actiepunt. De resterende punten worden aan de gemeenschapsopgave 2026 en verder gekoppeld.

4.2. Opgave 2026 en verder

Voor de periode vanaf 2026 en verder zijn veel bouwstenen verzameld die de gemeente samen met de gemeenschap kan opvolgen volgens de Roerdalenaanpak (zie volgend hoofdstuk). Deze bouwstenen brengen we in figuur 3 in beeld en komen van:

- de bijeenkomst van 17 september 2024 in het kader van het thema Bestaans(on)zekerheid;
- de digitale burgerraadpleging;
- het jongerenonderzoek in mei 2024.

Het jongerenonderzoek is betrokken bij het thema Bestaans(on)zekerheid omdat tijdens de bijeenkomsten de deelnemers regelmatig het belang benadrukten om met de jeugd aan de slag te gaan en ze te betrekken bij dit thema.

Figuur 3 Inbreng van inwoners, ervaringsdeskundigen, ondernemers, vrijwilligers en professionals in Roerdalen voor meerjaren gemeenschapsopgave

Tijdens de **bijeenkomst** van 19 september jl. zijn diverse ideeën aangedragen. Deze zijn in twee groepen verdeeld: ideeën waarbij de gemeenschap van betekenis kan zijn voor haar de mede-inwoners en hoe de gemeente daarin kan ondersteunen/faciliteren én ideeën waarbij de gemeente van betekenis kan zijn voor en met haar inwoners.

Gemeenschap

1) Ideeën om vrijwilligerswerk en samenwerking tussen organisaties te bevorderen:
   - ontmoetingsplek van en voor verenigingen. Als je elkaar kent, is het makkelijker om samen te werken en mensen warm door te verwijzen;
   - vrijwilligers steunen, pilaren van de gemeenschap;
   - vrijwilligersdag, platform voor het belang voor en waardering voor…

2) Ideeën voor voorzieningen voor mensen die (dreigen te) leven in bestaansonzekerheid:
   - laagdrempelige activiteiten organiseren voor inwoners. Bijvoorbeeld wandelen, koken/eten;
   - een buddysysteem;
   - toegankelijke dorpshuizen, andere locaties (bijvoorbeeld Kloosterhof, Kastelenhof, Andreasheem);
   - woonruimte voor ouderen en jongeren. Niet doelgroep afhankelijk. Meer sociale huur, minder regelgeving. ‘Sturing’ tussen ‘dezelfde; activiteiten/initiatieven;
   - logenotengroep.

3) Ideeën om (moeilijk bereikbare) mensen/groepen te bereiken:
   - we bereiken niet iedereen. Gemeente ‘bend the rules’.

4) Ideeën om leefbaarheid en sociale samenhang in dorpen te bevorderen:
   - plan maken over hoe je betrokkenheid en inzet van en voor mensen in de samenleving/gemeenschap kan stimuleren (‘niet erbij maar erin’);
   - drempels wegnemen om deel te nemen aan activiteiten en/of ze mee te organiseren (bijvoorbeeld UWV die mensen kort i.v.m. vrijwilligerswerk/-bijdrage);
   - betere kansen voor jongeren, evt. hoger onderwijs. Jongeren boeien en binden in het dorp;
   - sociale verbinding in de buurt; sociale dienstplicht voor anderen en begeleiding om te komen tot sterke samenleving;
   - van zelfredzaamheid naar samenredzaamheid; noaberschap;
   - sociale initiatieven meehelpen organiseren.

5) Overig idee(en):
   - communicatie m.b.t. veiligheid, open en transparant terugkoppelen (drugs).

Gemeente

1) Ideeën met betrekking tot de relatie tussen gemeente en inwoners (o.a. deskundigheidsbevordering, beeldvorming):
   - voor inwoners dat ze het normaal (gaan) vinden om ergens over te praten met de gemeente en de gemeente creëert de gelegenheid om ergens over te kunnen praten;
   - de gemeente gaat meer naar de mensen in plaats van de mensen naar de gemeente;
   - sociaal (bij elkaar betrokken zijn);
   - veiligheid;
   - zekerheid hebben;
   - waarmaken wat je zegt.

2) Ideeën over het bereiken van mensen in bestaansonzekerheid:
   - gebruik de bestaande verenigingen/activiteiten, dan gebruik je 'goud';
   - eenvoudige informatievoorziening en voor jongeren digitaal;
   - netwerk vormen van alle inwoners, professionals etc. die bijdragen aan bestaanszekerheid, ook betrokkenheid van de raad.

3) Ideeën over samenwerking en voorzieningen:
   - gelijkwaardigheid, betere samenwerking tussen verenigingen, betere betaalbare activiteiten voor iedereen (bijvoorbeeld een lezing met soep).
   - uitgaan van (wederzijds) vertrouwen;
   - echt samen doen, gelijkwaardigheid, informatie delen;
   - wederkerigheid gemeente/dorpscontactpersonen – inwoner – jongerenwerker – ervaringswerker;
   - maatwerk;
   - preventie/vroegsignalering;
   - aandacht en begeleiding van jongeren (preventie);
   - regelarme bijstand.

In de digitale **burgerraadpleging** in oktober/november 2024 benadrukken de inwoners van Roerdalen de noodzaak voor een stabiele, veilige en duurzame leefomgeving. Ze vragen om betaalbare huisvesting, duurzame maatregelen, toegankelijke zorg en behoud van voorzieningen en werkgelegenheid. Sociale samenhang, gelijkheid en behoud van lokale identiteit worden gezien als kernwaarden voor een sterke en toekomstbestendige gemeenschap. Dit komt overeen met uitkomsten van de bijeenkomsten over bestaans(on)zekerheid. De reacties op de gemeenschapsopgave Bestaans(on)zekerheid zijn als volgt geclusterd:

- duurzame en betaalbare huisvesting;
- verduurzaming woningvoorraad;
- behoud van gezondheids- en zorgvoorzieningen;
- behoud van jongeren in de regio;
- sociale samenhang en gelijke behandeling;
- lagere belastingen en financiële voorlichting;

- toegankelijke voorzieningen (bijv. winkels, sportfaciliteiten) en infrastructuur (bijvoorbeeld wegennet en vervoersmogelijkheden);
- ondersteuning voor kwetsbare groepen;
- leefbaarheid en gemeenschapsinitiatieven;
- behoud culturele en lokale identiteit.

Een kleine meerderheid van de inwoners die reageerden op de digitale vragenlijst wil zich inzetten voor het vergroten van de bestaanszekerheid van mede-inwoners.

In het **jongerenonderzoek** dat in het voorjaar 2024 is uitgevoerd, komen eveneens verschillende vraagstukken en problemen aan bod die te maken hebben met bestaans(on)zekerheid. Deze zijn in bijlage 5 beknopt weergegeven. Voor meer informatie verwijzen we naar de onderzoeksrapportage.

De jeugd gaat met dergelijke vragen anders om en gebruikt ook andere communicatiemiddelen. In het vervolgtraject is het van belang aan te sluiten op hun leefwereld en sociale media om in contact te komen. Zo zijn er goede ervaringen opgedaan met de kampvuursessies.

Tot slot, wordt opgemerkt dat de wereld niet stilstaat. De gemeente zal samen met de gemeenschap op basis van de ervaring met de aanpak/de uitvoering van de gemeenschapsopgave Bestaans(on)zekerheid én ontwikkelingen in het land en de lokale samenleving elk jaar opnieuw kijken of het verzameld materiaal nog steeds bruikbaar is. Hoe we dat doen, laten we in het volgende hoofdstuk zien.

Samenvatting

De gemeente Roerdalen heeft samen met de gemeenschap een opgave voor 2025 opgesteld waarbij de volgende onderwerpen zijn geprioriteerd: versimpelen van regels en procedures, verbeteren communicatie en 1-loketfunctie en investeren in de jeugd (inclusief ouders/verzorgers).

Voor de langere termijn zijn bouwstenen verzameld zoals duurzame en betaalbare huisvesting, behoud en toegang tot (gezondheids-)zorg en welzijnsvoorzieningen, sociale samenhang en facilitering en ondersteuning gemeenschapsinitiatieven. Inzichten uit een jongerenonderzoek benadrukken bijvoorbeeld de behoefte aan starterswoningen, betere vervoersmogelijkheden en sociale ontmoetingsplekken. De gemeente zal alle bouwstenen samen met de gemeenschap de komende jaren volgens de Roerdalenaanpak oppakken.

5. Roerdalenaanpak

In het vorige hoofdstuk is ingegaan op de gemeenschapsopgave voor de komende jaren. Maar hoe ga je ermee aan de slag? En hoe borg je dan dat je dit samen doet, ervan samen leert en op basis daarvan én van nieuwe ontwikkelingen gaandeweg de meerjaren gemeenschapsopgave en/of de aanpak aanpast? Deze aspecten komen hieronder aan bod.

5.1. Zo doen we dat samen in Roerdalen

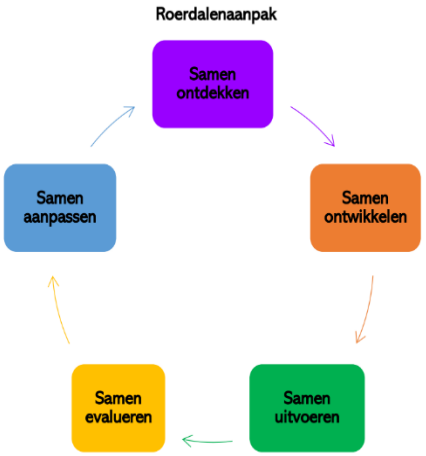
Voor de strategie en de aanpak van de gemeenschapsopgave gaat de gemeenschap met inbegrip van de gemeente zelf (lees hierna 'we'), uit van de volgende punten:

1) We bouwen voort op de ingeslagen weg, waaronder:
   - bijdragen aan geluk van inwoners;
   - Samen Doen!;
   - opgavegericht werken;
   - lopende trajecten/ activiteiten.
2) We zetten een volgende stap in de manier waarop we (samen-)werken, zijnde:
   - we luisteren naar wat mensen nodig hebben en ervaren (responsieve gemeente) en koppelen altijd terug wat we ermee (gaan) doen en wat niet;
   - we maken samen beleid, voeren dit samen uit en kijken of het werkt en als dit nodig is dan passen we het beleid/uitvoering aan;
   - we willen ruimte voor initiatieven vanuit de gemeenschap (bijv. inwoners en ondernemers), hierin partner zijn en faciliterend zijn (vuistregels van samenwerken);
   - we zijn samen verantwoordelijk voor Bestaans(on)zekerheid in de gemeente Roerdalen.
3) We zoeken samen, proberen uit en leren van onze aanpak/samenwerking en kijken hierbij naar:
   - wat komen we in de uitvoering van het thema/activiteiten tegen?
   - wat werkt wel/wat niet? En waarom?
   - wat leren we hiervan en wat passen we dan aan?
   - welke ontwikkelingen doen zich voor die we kunnen of moeten meenemen?

Kenmerkend voor de aanpak van een thema of vraagstuk is dat:

- er sprake is van een terugkerend proces met herkenbare stappen die telkenmaal worden herhaald;
- de samenwerking op basis van gelijkwaardigheid gebeurt (iedereen is even belangrijk in het samenwerkingsverband/team), dat alle deelnemers zich eigenaar voelen van het probleem/vraag/oplossing en dat iedereen een actieve inbreng levert;
- we oog hebben voor zowel de inhoudelijke lijn als de proceslijn; deze lijnen gaan altijd samen op in de aanpak van een thema of vraagstuk;
- we doorpakken en doorzetten om continuïteit te borgen onder het motto 'doe wat je zegt en zeg wat je doet'; daarmee laten we zien dat we inzetten op duurzame verandering en dat we betrouwbaar zijn.

De **inhoudelijke lijn** is gericht op het thema of onderwerp dat je wil oppakken en dit resulteert in beleid en actie (bijv. project, experiment, onderzoek, interventie). Kernvragen zijn wat pak je op en waarom? Wat en hoe ga je het doen? Op inhoud komen de stappen telkenmaal aan bod:

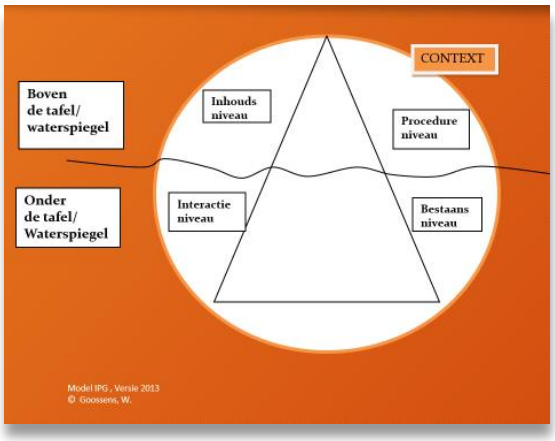
Figuur 4 Relatie tussen beleidsproces en Roerdalenaanpak

- Samen ontdekken: we verkennen (de aanleiding van) een probleem, vraagstuk, signaal, behoefte, ervaring en/of ontwikkeling;
- Samen ontwikkelen: we verkennen oplossingen en bepalen samen wat we gaan doen en werken dit uit (wat, wie, waar, wanneer, hoe, wat nodig);
- Samen uitvoeren: we verdelen rollen/taken en gaat aan de slag;
- Samen evalueren: we kijken naar de ervaringen/resultaten en eventueel naar ontwikkelingen die van invloed kunnen zijn op wat we doen of willen gaan doen. Deze analyseren we en dan kijken we of dit leidt tot aanpassing van de lopende acties, respectievelijk beleid of onderdelen ervan;
- Samen aanpassen: we besluiten of en indien ja, welke aanpassingen we doen en onderbouwen waarom. De aanpassing kan gericht zijn op verbeteracties. Het kan ook betekenen dat we iets stoppen, iets nieuws gaan doen of een combinatie daarvan.

Bovenstaande stappen sluiten aan op beleidsprocessen van de overheid.

De bedoeling is klein te starten in 2025 en ervaring op te doen met de actiepunten en de Roerdalenaanpak. Op basis van daarvan kijken we of de aanpak wordt opgeschaald.

De **proceslijn** is enerzijds gericht op de context, de interactie en de dynamiek in en tussen mensen. Anderzijds op het zichtbaar maken van gezamenlijke leer- en ontwikkelpunten in de aanpak en de samenwerking. Deze lijn loopt gelijk op met de inhoudelijke lijn.

Figuur 5 IPG-model, versie 2013 (W. Goossens)

Op procesniveau bespreken we regelmatig de volgende vragen met de betrokkenen:

1. Op interactieniveau (wat er tussen mensen gebeurt)

Waarderend terugblikken:

- Wat ging er goed in de samenwerking?
- Wat waren de belangrijkste 'ingrediënten' die we moeten vasthouden?
- Hoe zouden we dat vaker kunnen doen?

Signalerend vooruitblikken:

- Waar moeten we in de onderlinge omgang alert op zijn of op letten?
- Waren er momenten waarop het tussen de deelnemers aan de bijeenkomsten stroever liep en hoe zouden we dat kunnen aanpakken?
- Wat is belangrijk van wat we in het omgaan met elkaar hebben geleerd en we nog te weinig aandacht geven?

2. Op bestaansniveau (wat er binnen mensen gebeurt)

Waarderend terugblikken

- Wanneer heb ik me gewaardeerd gevoeld in mijn aanwezigheid, bijdrage en voor wie ik ben?
- Wat maakt dat ik me veilig voel tijdens de bijeenkomsten?
- Wat helpt om over bestaansonzekerheid te praten?

Signalerend vooruitblikken

- Zijn er momenten dat er sprake was van spanning of onveiligheid? Hoe kunnen we daarmee omgaan?
- Wanneer worden de bijeenkomsten voor mij betekenisvol en wat is dan voor mij belangrijk?
- Wordt er nog iets vermeden, waarvan ik voel dat het belangrijk is om over te praten?

Daarnaast is het van belang om in de Roerdalenaanpak de geleerde lessen uit het verleden mee te nemen. Deze zijn tijdens de bijeenkomsten in het kader van het thema Bestaans(on)zekerheid en de burgerraadpleging verzameld en vertaald naar positieve ervaringen (groen) en aandachtspunten (oranje) om mee te nemen in de proceslijn.

Positieve ervaring van de deelnemers van de bijeenkomsten om mee te nemen in de Roerdalenaanpak voor gelijkwaardige samenwerking en om een veilige, open sfeer te krijgen, zijn:

Aspecten waarop we alert moeten zijn in de Roerdalenaanpak om tot een gelijkwaardige samenwerking te komen en om een veilige, open sfeer te krijgen en behouden, volgens betrokkenen zijn:

Er is geen blauwdruk voor samen zoeken, uitproberen en leren. De opgave voor 2025 is nog niet in detail uitgewerkt en wat en hoe we over de voortgang en de resultaten communiceren evenmin. We zetten samen de eerste stap en de ervaring en uitkomsten daarvan bepalen de volgende stap.

Bij elke stap denken we na over: wat, wie, wanneer en hoe erbij te betrekken en waarom. De gemeente en de gemeenschap kan hierbij gebruik maken van de drie schillen die in de startbijeenkomst aan bod kwamen: direct betrokkenen, indirect betrokkenen en belanghebbenden/geïnteresseerden (zie bijlage 2, sheetpresentatie Startbijeenkomst 3-9-2024). Vooral de indirecte groep betrokkenen vraagt aandacht omdat mensen en organisaties die in bestaansonzekerheid leven of hierin dreigen terecht te komen, deel uitmaken van deze groep. Hun hoogste prioriteit is overleven en niet om zichtbaar te zijn of bij te dragen aan een gemeentelijk beleidsthema. Bovendien is onzichtbaar zijn een overlevingsstrategie, beïnvloed door nare ervaringen met overheidssystemen, negatieve beeldvorming en bejegening en/of gevoel van schaamte, gevoel geen invloed hebben (zie bijlage 2, hand-out bijeenkomst 2). Investeren in het contact/de relatie tussen professional en inwoner/organisatie en aansluiten op hun tempo, leven, behoeften en betekenisvolle plekken waar ze komen, kan bijdragen aan een succesvolle aanpak van bestaans(on)zekerheid.

De ervaring met de uitvoering van de opgave zal leren wat wel en wat niet werkt. Om in ieder geval goed uit de startblokken te komen, leggen we in onderstaand kader uit hoe het eerste uitvoeringsjaar vorm krijgt.

Kader

Vanaf het derde kwartaal van elk kalenderjaar start de voorbereiding van de gemeenschapsopgave Bestaans(on)zekerheid voor het daaropvolgende jaar, zijnde 2026, respectievelijk 2027, 2028, 2029 et cetera. Hierbij ondernemen we de volgende globale stappen:

1) De **werkgroepen** die bezig zijn met de opgave 2025, kijken samen naar hun ervaringen en resultaten tot dan toe ('samen evalueren'). Op basis daarvan stellen ze voor of en indien ja, hoe te vervolgen ('samen aanpassen'). Dit kan betekenen dat de actiepunt(en) klaar zijn eind 2025 en worden afgerond. Of bepaalde actiepunt(en) krijgen vervolg en lopen dus door in het volgende kalenderjaar. Als een actiepunt wordt voortgezet dan geeft de werkgroep aan wat er gaat gebeuren en gaat daarbij

in op: wie, wat, waar, wanneer, hoe, is nodig. Dan zit de werkgroep in de 'samen ontdekken en ontwikkelen' fasen. In 2026 voert de werkgroep haar voorstel uit en evalueert haar ervaring weer ('samen uitvoeren en samen evalueren').

2) Parallel aan stap 1 nodigt **de gemeente/de gemeenschap** alle inwoners en organisaties uit die actief zijn in Roerdalen en binding hebben met het thema Bestaans(on)zekerheid of de groep mensen/organisaties die het betreft, om mee te denken over de gemeenschapsopgave 2026, respectievelijk 2027 en verder. Dit gebeurt online, fysiek, en/of schriftelijk. Deze stap begint met 'samen ontdekken' om tot agendavorming te komen. Dit betekent samen kijken naar:
   - de eerder geïnventariseerde bouwstenen voor de meerjaren gemeenschapsopgave Bestaans(on)zekerheid 2026 en verder;
   - de ervaringen van betrokkenen bij de uitvoering van de lopende jaaropgave én;
   - ontwikkelingen rondom het thema Bestaans(on)zekerheid.

   Op basis van deze verkenning bepalen we samen welke vraagstukken, problemen we prioriteren en uitwerken voor 2026.

   Vervolgens stellen we werkgroepen samen en/of passen we bestaande werkgroepen aan op basis van de mensen en de organisaties die zich aan een bepaald onderwerp/actiepunt willen verbinden. Hierna start de voorbereiding voor 'samen uitvoeren' voor het volgende kalenderjaar, in dit geval 2026 ('samen ontwikkelen'), resulterend in een korte beschrijving van wie, wat, waar, wanneer, hoe en wat nodig per punt. Alle voorstellen samen vormen de gemeenschapsopgave Bestaans(on)zekerheid 2026.

3) De **werkgroepen** voeren de gemeenschapsopgave voor 2026 samen uit en evalueren deze voor de gemeenschapsopgave 2027 et cetera ('samen uitvoeren, samen evalueren').
4) De voortgang en de opbrengsten van de gemeenschapsopgave worden regelmatig gecommuniceerd via diverse communicatiekanalen en -uitingen zoals website, nieuwsbrief, bijeenkomsten, overleggen, et cetera.

Kortom, zoals in de slotbijeenkomst werd geconcludeerd het is een doorlopend, meerjarig proces.

> "Geen punt maar komma"
>
> (Joost Weling, Zuyd Hogeschool, slotbijeenkomst 2-11-2024)

5.2. Wat is hiervoor nodig?

De Roerdalenaanpak vraagt om een volgende stap in 'echt samen doen' met gebruikmaking van ieders rol en talenten en verantwoordelijkheden in de gemeenschap met inbegrip van de gemeente. Een beweging die uitgaat van co-creatief werken in plaats van via traditionele bestuurlijke gelaagdheid werken. Eenieder is dan gelijkwaardige participant en bijdragend in en aan een 'gezamenlijk proces' om de gemeenschapsopgave te laten slagen. Kortom, een gemeente die dynamisch reageert en anticipeert op een actieve gemeenschap.

Dit vraagt van de gemeente (bestuurders en ambtenaren) om:

- een dialoogbenadering in plaats van een debatbenadering;
- een actieve rol en participatie van politici/gemeenteraadsleden in de opgave en niet alleen een controlerende rol ofwel taak; bestuurlijke ruimte en dekking om te experimenteren en te

leren, alsook om autonomie van inwoners, ervaringsdeskundigen, ondernemers, vrijwilligers en professionals te borgen en te stimuleren;
- zich nadrukkelijk te profileren als een responsieve gemeente op beleidsniveau; responsief betekent dat de organisatie of professional het vermogen heeft om in te schatten wat voor de ander werkelijk van waarde en betekenis is, ook wel 'het luisterend en empathische vermogen' genoemd (Bakker-Klein, Anders kijken. Een zoektocht naar responsiviteit in het sociaal domein., 2019). Niet alleen reageren op… maar ook vooruitlopen op…;
- deel uitmaken van de kernen en de buurtschappen van de gemeente, dus toe-bewegen naar en vindbaar zijn op de lokale vindplaatsen op uitvoerend niveau.

Figuur 6 Organisatie-eenheden veranderproces

Dit vraagt van inwoners, ervaringsdeskundigen, ondernemers en vrijwilligers in de gemeenschap om een actieve, gelijkwaardige rol en mede-regie in de gemeenschapsopgaven. Het vraagt om inwoners die proactief in plaats van afwachtend zijn, evenals inwoners die actief burgerschap kunnen en willen uitdragen en daarin worden bekrachtigd.

Dit vraagt van professionals die actief zijn in de gemeenschap om inwoners, ervaringsdeskundigen, ondernemers en vrijwilligers gelijkwaardig te positioneren met andere betrokkenen waaronder opdrachtgevers en financiers. Ook zij dienen het vermogen te hebben om in te schatten wat werkelijk voor de ander van betekenis is, alsook om problemen te signaleren en te agenderen als de leefwereld van inwoners en systeemwereld van instituten met elkaar botsen.

Het gaat dus om bewustwording én verandering van zienswijze, houding en gedrag, alsook wederzijds vertrouwen. Uit landelijk onderzoek blijkt dat cultuur (van de organisatie), mensbeelden en professionaliteit en vakmanschap (in de relatie tussen professionals en hulpvragers) factoren zijn die gedrag van alle betrokkenen beïnvloeden (Bakker-Klein, 2021). Om dit veranderproces te ondersteunen en te versterken, stellen we voor om de volgende voorwaardelijke activiteiten te ondernemen die parallel lopen aan de realisatie van de meerjaren gemeenschapsopgave Bestaans(on)zekerheid:

1) Cultuuromslag

Het gaat om een cultuuromslag van inwoners, ervaringsdeskundigen, ondernemers, vrijwilligers, professionals en gemeente die met elkaar samenwerken vanuit contextbewustzijn en gezamenlijk geformuleerde waarden. Om deze omslag te realiseren is constant bewustzijn, leren en reflecteren op veranderende houding, rollen en taken nodig en dat wat men tegenkomt in de praktijk van álle lagen die in figuur 6 worden geschetst (positief en leer- en ontwikkelpunten m.b.t. ervaren dilemma's e.d.). Inspirerende dialoogsessies met alle betrokkenen (reflecteren op en leren van praktijkervaring) van tijd tot tijd, kan deze omslag bevorderen.

2) Mensbeelden

We hebben allemaal waarden, normen en beelden van ons zelf en anderen die impact hebben op ons handelen en ervaring van inwoners en organisaties. Dit blijkt uit het

verkennend onderzoek van de gemeente (2023), de bijeenkomsten en reacties op de vragenlijst en landelijke onderzoeken. Negatieve beelden en uitspraken kunnen onder andere inperkend of verlammend werken, uitsluiting van de omgeving en voorzieningen tot gevolg hebben, alsook zelfvertrouwen en zelfbeeld van mensen die hulp nodig hebben, schaden. Zien, denken en werken op basis van vertrouwen en talent ofwel 'vermogen' in plaats van wantrouwen en onvermogen ondersteunt het ontwikkeltraject van mensen met een hulp- of ondersteuningsvraag. Het is belangrijk om bewust te zijn van onderliggende waarden, normen en mensbeelden en wat dit met anderen doet. Hierop reflecteren en het gesprek met elkaar erover voeren in open en veilige sfeer (zie proceslijn in Roerdalenaanpak), helpt om anders te kijken, te denken en te werken. Van belang is ook te investeren in het contact en opbouw en onderhoud van relaties waarbij men aansluit op het tempo en de leefwereld van de gesprekspartner(s) en/of samenwerkingspartner(s). Ze zien, (h)erkennen en aansluiten op hun vragen, behoeften en hun ervaringen zijn belangrijke aspecten in de ondersteuning en de samenwerking (leefwereld).

> "Groot denken en klein doen. Ik voeg daaraan toe met grote impact voor de mensen waarover dit thema gaat"
>
> *(Wethouder Loes Vestjens, gemeente Roerdalen, slotbijeenkomst 12-11-2024)*

3) Deskundigheidsbevordering

Deskundigheidsbevordering van onder meer de medewerkers van de gemeente om de Roerdalenaanpak in alle geledingen kan de cultuuromslag een impuls geven en tegelijkertijd onderdeel uitmaken van de gemeenschapsopgave 2025, in het bijzonder de actiepunten 1 t/m 3. De gemeente Roerdalen kan aansluiten op lopende trajecten zoals een pilot van het Servicecentrum MER, de Werkplaats Sociaal Domein Zuyd met leerateliers en de verkenning van het bijzonder lectoraat Bijzonder lectoraat 'Beroepsvorming Professionals Publiek Sociaal Domein' van Zuyd Hogeschool met uitvoerend professionals (op het terrein van werk, inkomen, handhaving & debiteuren, bezwaar & beroep), leidinggevenden, beleidsadviseurs en cliënten(raden) van diverse gemeenten en sociaal werkvoorzieningen en SAM, beroepsvereniging uitvoerders sociaal domein om regionaal (nog) meer samen te werken en te leren voor publieke dienstverlening die deugt en deugd doet. Met andere woorden, werken vanuit 'de bedoeling' en daarbij handelen in de geest van de wet en niet naar de letter.

4) Communicatie

Van belang is om de PR-campagne om de Roerdalenaanpak in de kernen en buurtschappen voort te zetten en uit te breiden om het anders zien, denken en samen-werken te laten landen en beklijven. Daarnaast is communicatie onderdeel van de gemeenschapsopgave in 2025 (zie actiepunten 2 en 3). Tijdens de slotbijeenkomst op 12 november jl. vroegen de deelnemers bovendien om regelmatig de voortgang en de uitkomsten van de evaluaties met betrokkenen te delen en te bespreken zowel via de gebruikelijke kanalen (bijvoorbeeld website, lokale krant, reguliere bijeenkomsten en overleggen) als via sleutelfiguren en organisaties in de gemeenschap en door zelf naar de mensen toe te gaan (betekenisvolle ontmoetingsplekken voor inwoners). Verder vroeg men om buurtbewoners kennis te laten nemen van alle stappen of acties die in de Roerdalenaanpak gebeuren. Het is hun woon- en leefomgeving die professionals be- en opzoeken.

5) Financiële middelen

Kleine initiatieven ondersteunen en mogelijk maken door de beslissingsbevoegdheid zo laag mogelijk in de uitvoering en in de samenwerkingsverbanden neer te leggen waarvoor geen of zeer beperkte verantwoording nodig, kan een stimulerende werking op participatie hebben. Zo werk je drempelverlagend, laat je zien dat je de gemeenschap vertrouwt en sluit je aan op wat de gemeenschap vraagt en nodig heeft om haar rol te kunnen pakken of vervolgen.

Als we 'zo werken' bij een opgave, zijn we het samen aan het doen!

Samenvatting

De "Roerdalenaanpak" zet in op co-creatie tussen inwoners, ervaringsdeskundigen, ondernemers, vrijwilligers, professionals en gemeente (bestuurlijk en ambtelijk). Alle betrokken mensen en organisaties zijn gelijkwaardig aan elkaar met oog voor ieders rol, talent en verantwoordelijkheid. Kernpunten in de aanpak zijn o.a.:

- luisteren naar de behoeften en de ervaringen van mensen en organisaties en daarop inspelen, alsook op ontwikkelingen;
- jaarlijks de gemeenschapsopgave uitwerken en realiseren aan de hand van de fasen 'samen ontdekken, samen ontwikkelen, samen uitvoeren, samen evalueren en samen aanpassen';
- uitgaan van gelijkwaardigheid, leren en vertrouwen.

Dit hoofdstuk beschrijft ook hoe de aanpak in de praktijk wordt gebracht, met aandacht voor onder meer cultuur, communicatie, deskundigheidsbevordering en betrokkenheid van inwoners en organisaties.

Bijlagen

Bijlage 1 Literatuurlijst

Bakker-Klein, J. (2019). *Anders kijken. Een zoektocht naar responsiviteit in het sociaal domein.* Rotterdam: Janny Bakker-Klein.

Bakker-Klein, J. (2021). *Anders kijken. Een zoektocht naar responsiviteit in het sociaal domein. Publieksuitgave.* Utrecht: Movisie.

Bijl, L. (2024). *Projectplan Breed gedragen definitie en aanpak Bestaanszekerheid.* Sint Odiliënberg: Gemeente Roerdalen.

CBS. (2024, November 18). *Nieuwe armoedemeting: 540 duizend mensen arm in 2023*. Opgehaald van Centraal Bureau voor de Statistiek: https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/42/nieuwe-armoedemeting-540-duizend-mensen-arm-in-2023

Crielaard, L., Nicolaou, M., & Stronks , K. (nd). Hoe kan chronische stress als gevolg van leven in bestaansonzekerheid verminderd worden? Nieuw bewijs voor de noodzaak van een gecombineerde aanpak. Maastricht: UMC.

Gemeente Roerdalen. (2023). *Bestaanszekerheid in Roerdalen: verkenningsfase.* Sint Odiliënberg: Gemeente Roerdalen.

Gemeente Roerdalen. (2024, November 25). *Kernen*. Opgehaald van Gemeente Roerdalen: https://www.roerdalen.nl/kernen

Movisie. (2022). *Bestaanszekerheid onder druk. De stand van zaken.* Utrecht: Movisie.

Panteia, Muzus, de Vrije Universiteit Amsterdam en de Hogeschool Utrecht. (2022). *Hardvochtige effecten op burgers door knelpunten in (uitvoering) wet- en regelgeving binnen de sociale zekerheid.* Zoetermeer: Panteia, Muzus, de Vrije Universiteit Amsterdam en de Hogeschool Utrecht.

Raad Volksgezondheid & Samenleving. (2024). *Van overleven naar bloeien.* Den Haag: Raad voor Volksgezondheid & Samenleving.

SCP. (2024). *Zien, luisteren en helpen. Wat gemeneten kunnen doen voor een beter bereik in het sociaal domein.* Den Haag: SCP.

Bijlage 2 Sheetpresentaties bijeenkomsten en hand-outs van de bijeenkomsten 1 t/m 3 en hand-out van alle opbrengsten voor slotbijeenkomst 12-11-2024

Onderstaande documenten maken deel uit van bijlage 2 en zijn apart bijgevoegd.

- Bijeenkomst 1 Startbijeenkomst d.d. 3-9-2024 (sheetpresentatie en hand-out met opbrengst bijeenkomst)
- Bijeenkomst 2 Plaatsbepaling en gemeenschapsopgave d.d. 17-9-2024 (sheetpresentatie en hand-out met opbrengst bijeenkomst)
- Bijeenkomst 3 Gemeenschapsopgave 2025 en routeplanner d.d. 28-10-2024 (sheetpresentatie, opbrengst bijeenkomst in bijlage 3)
- Bijeenkomst 4 Slotbijeenkomst d.d. 12 -11-2024 (sheetpresentatie met hand-out van de opbrengsten van het gehele traject)

Bijlage 3 Uitwerking geprioriteerde punten gemeenschapsopgave 2025

De uitwerking van de gemeenschapsopgave met agenda voor 2025 vond in de bijeenkomst van 28 oktober jl. plaats en zijn in een document verwerkt. Dit document (bijlage 3) is apart bijgevoegd.

Bijlage 4 Samenvatting digitale burgerraadpleging

In totaal hebben 34 inwoners van de gemeente Roerdalen gereageerd op de digitale vragenlijst die de gemeente in de periode oktober – medio november 2024 heeft uitgezet. De resultaten zijn in een document samengevat. Dit document (bijlage 4) is apart bijgevoegd.

Bijlage 5 Aanknopingspunten onderzoeksresultaten jongerenonderzoek

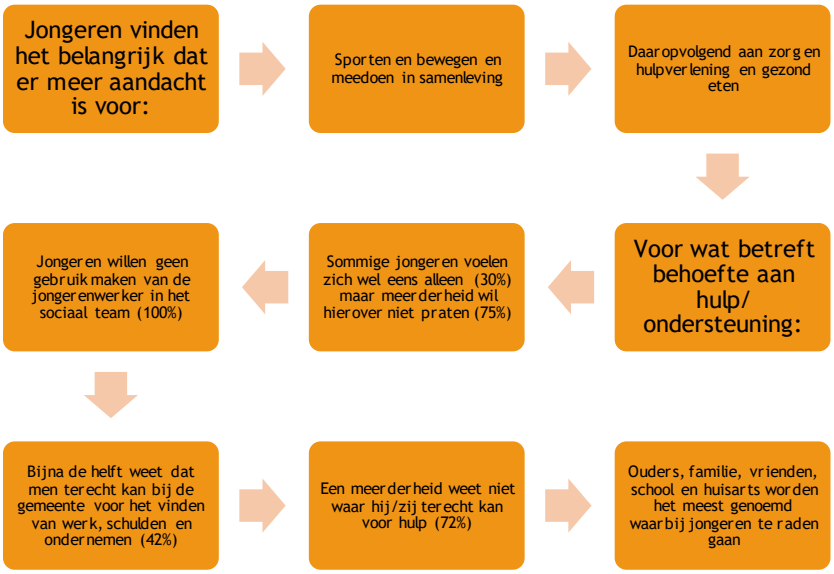
In het **jongerenonderzoek** van mei 2024 komen onderstaande zaken aan bod die raken aan de aanpak en de opgave met betrekking tot Bestaanszekerheid en -onzekerheid in Roerdalen.

Jongeren hebben behoefte aan (eens/oneens):

- goede busverbinding (97%)
- meer woningen voor jongeren/starters (94%)
- extra jongerencentrum (69%)
- genoeg te doen in dorp/gemeente (43%)

Gelden willen ze uitgeven aan:

- een plek waar je kunt sporten (55%)
- meer hang- en ontmoetingsplekken voor jongeren (53%)
- meer muziek en festivals (41%)
- meer plek waar je kunt eten (34%)
- meer bars en cafés (30%)
- meer plek om te shoppen (23%)

Figuur 7 Uitkomst vragen over waaraan meer aandacht moet worden besteed en wat jongeren weten en vinden van hulp en ondersteuning voor de jeugd.

Voor wat betreft toekomstperspectief i.r.t. werk:

- 46% van de jongeren vindt dat het werkaanbod (bijbaantjes meegeteld) in de omgeving interessant is om in de gemeente Roerdalen te wonen (27% vindt dit niet, respectievelijk weet het niet);
- 27% van de jongeren vindt dat ze in Roerdalen op de goede plek wonen om carrière te maken, 47% vindt dit niet en 25% heeft geen mening.

Voor wat betreft jongerenparticipatie wil:

- een kleine meerderheid van de jongeren vindt dat er in Roerdalen voldoende mogelijkheden zijn om mee te denken en praten over dingen die belangrijk zijn hen zijn (58%) en 42% vindt dit niet
- 36% graag meepraten en 64% niet.

De meeste jongeren wonen graag in hun dorp (94%) en ze vinden dat ze er gezond en gelukkig kunnen leven (98%). Of ze er willen blijven wonen lijkt vooral te maken te hebben met hun levensfase (in dorp/Roerdalen of juist trek naar stad, andere regio).

Jongeren willen graag wonen in (meest genoemde top 5):

- een veilige buurt (54%)
- in de buurt van familie/vrienden 46%)
- in de buurt waar sportvoorzieningen zijn (29%)
- in een huis met grote tuin (27%)
- in een rustige buurt (26%)
- in een buurt met winkels en supermarkt op loopafstand (24%)

Figuur 8 Uitkomst van toekomstgerichte vragen

Bron: jongerenonderzoek mei 2024, 11-23 jaar, respons 238 waarvan 69 onvolledig ingevuld.

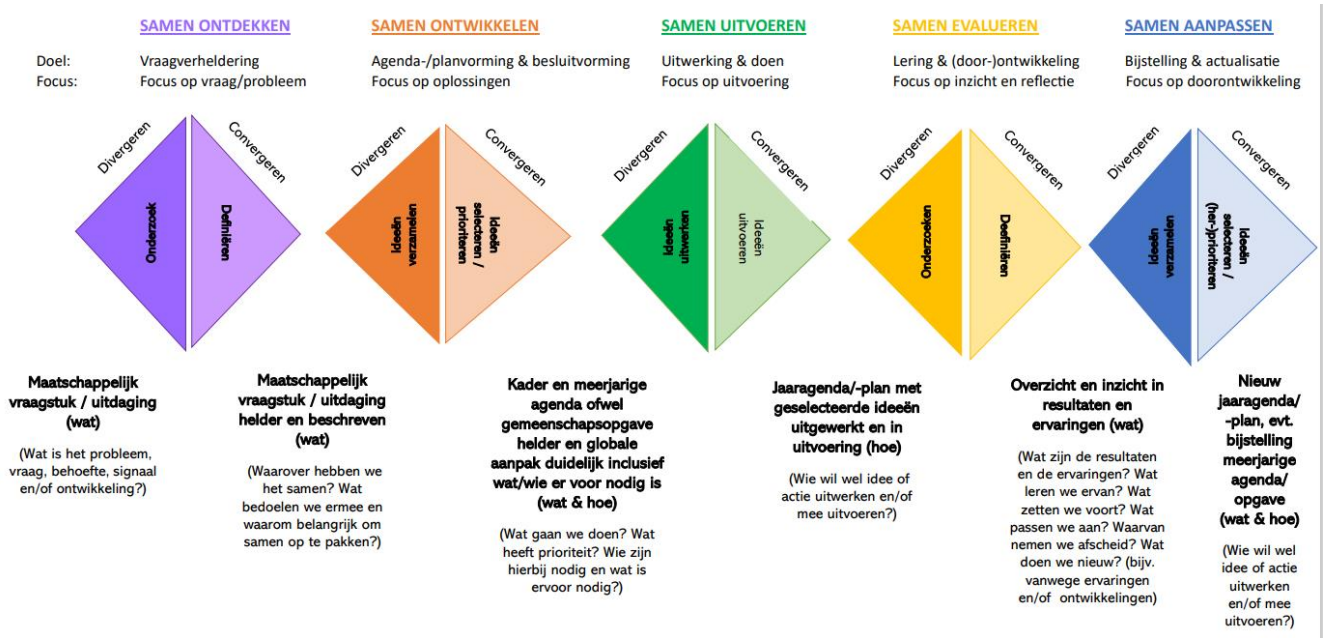
Bijlage 6 Roerdalenaanpak onderbouwd

In de Roerdalenaanpak bouwt de gemeente voort op de werkwijze bij onder andere 'Klein geluk', 'Samen Doen' en 'Opgavegericht werken'. Bij de aanpak van het thema Bestaans(on)zekerheid is daarin een volgende, verdiepende stap gezet. De bestaande aanpak is uitgebreid en onderbouwd met (inter-)nationale theorieën en modellen en waaronder de verandertheorie en -modellen, beleidscycli- en modellen, co-creatie (samen bepalen, samen beslissen, samen uitwerken en doen) en (co-)design thinking processen met double diamond model. De uitkomst van het traject is hieronder gevisualiseerd en toegelicht.

Figuur 9 Model van een iteratief en incrementeel proces

In hoofdstuk 5 schetsen we het model met terugkerende fasen en stappen die je elke keer herhaalt in de aanpak van een thema of activiteit en in de doorontwikkeling ervan. Het proces in onderstaand model is iteratief, incrementeel. Hiermee wordt bedoeld dat het proces niet lineair van A-naar-B loopt maar fase- en stapsgewijs waarbij de opbrengst van de ene fase en stap bepalend is voor de volgende fase en stap.

Figuur 10 Model Roerdalenaanpak

In de Roerdalenaanpak onderscheiden we vijf fasen. Elke fase is een diamant - ook wel double diamond genoemd - die bestaat uit de processen divergeren en convergeren. Deze helpen de denkprocessen en de besluitvorming. Bij **divergeren** verzamel je eerst zo veel mogelijk informatie, vragen, behoeften, signalen, ontwikkelingen, ideeën, standpunten et cetera. Deze bekijk je vanuit verschillende perspectieven zoals inwoners (actief, kwetsbaar), ervaringsdeskundigen en -werkers, vrijwilligers, professionals, ambtenaren, experts. Bij **convergeren** ga je keuzes maken.

Elke fase heeft een doel en focus die zijn toegespitst op de context Roerdalen. De kernvragen bij elke fase helpen bij de uitwerking van de fasen. De vijf fasen komen overeen met de beleidscycli van overheden. Zo sluiten de fasen 'samen ontdekken' en 'samen ontwikkelen' aan de beleidsfase 'beleidsontwikkeling (beleidsvoorbereiding, beleidspaling/agendavorming/besluitvorming). De fase 'samen uitvoeren' sluit aan op beleidsuitvoering (ofwel implementatie), 'samen evalueren' op 'beleidsevaluatie' en 'samen aanpassen' weer op beleids(door)ontwikkeling.

Bij de evaluatie kijken we naar zowel de ervaringen van betrokkenen bij de aanpak en de uitvoering van de activiteiten (wat zie, doe en ervaar je en wat laat je zien) als de ervaringen van de gebruikers van voorzieningen en regels. Wat zien, horen en ervaren zij en merken ze daadwerkelijk van de meerjaren gemeenschapsopgave en de beoogde verandering?